

ל"ג בעומר – רבי שמעון בן יוחאי

רשב"י במערה

המעשה ברבי שמעון בר יוחאי שהתחבא במערה יחד עם בנו, ידוע ומפורסם.¹ והדבר אומר דרשני.

- א. יש להבין מדוע נגזר על רשב"י כל הצער הזה שיתחבא מפני הרומאים שלוש עשרה שנה, ומה בא לתקן בזה. הלא דבר הוא!
ב. אם עליו נגזרה גזרה, מדוע גם בנו היה צריך לסבול עמו.

משה ונכדו - רשב"י ורבי אלעזר בנו

כדי להבין זאת, יש לתור אחר עניינים הקשורים עם רשב"י ובנו רבי אלעזר, וקישורים לאישים אחרים מבחינת שרשי הנשמה, גלגולים ועוד.

והנראה בזה שכידוע רשב"י היה גלגול משה,² וכנרמז בשמו שמעון אותיות - 'שם ענו', ונחשב כנשמה כוללת, וכל ישראל קשורים עמו. ולכן כידוע מגיעים רבים מכלל ישראל לפקוד את ציונו אפילו יותר מאשר מגיעים לציונו של רבי עקיבא רבו, ויותר מכל התנאים והאמוראים וכל צדיקי הדורות.

וכמו שמשה רבינו כולל בתוכו את כל נשמות עם ישראל, כך יש לכל אחד מששים ריבוא מישראל קשר מיוחד ופרטי עמו.

וביאר גאון עוזנו רבינו יוסף חיים זיע"א,³ משה רבינו רצה להיכנס לארץ להשלים ולקיים את המצוות התלויות בארץ, וכיון שלא זכה לכך, חזר בגלגול של רב המנונא סבא ורשב"י שהיו בארץ.

וזהו שרשב"י התבטא ואמר,⁴ שזכה לראות מה שלא ראה שום אדם מיום שעלה משה רבינו להר סיני! ולא עוד, אלא שמשה לא ידע כי קרן עור פניו, והוא יודע, שאיך יתכן שאומר על עצמו שיש בו מעלה יותר ממשה רבינו?

אלא שחלק זה של משה רבינו המגולגל בו אומר כן, שבהיותו בגוף הנקרא 'משה' לא זכה להשלמה כמו עתה ששוכן בגופו של רשב"י.

עוד ביאר,⁵ כי האור החדש ששרה על רשב"י בעת גלוי סודות האדרא, היה לפי שעה לאות הסכמה לדברים שגילה, והרגיש בו, ולא היה בתמידות כאצל משה רבינו עליו השלום, ששרה על פניו תמיד בלא שהרגיש בכך.

והאריז"ל פירש בביאור דברי האדרא,⁶ שזכה למדרגת משה בלוחות השניות.

גרשם בן משה

מצאנו אצל משה רבינו מעשה תמוה ודבר פלא שגם הוא אומר דרשני.

מובא בתלמוד,⁷ אמר רבי אלעזר: לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן.

¹המאמר שלפנינו הוכן לספרי 'שם ונשמה' ח"ב, ונכתב בל"ג בעומר, תשס"ה.

וראה במסכת שבת לג, ב כל המעשה עם רשב"י בהרחבה, והרחבתי בביאורו בספרי 'מעשיות התלמוד' ח"ג שם.
² ראה ספר הגלגולים פרק סג ששם הלשון: מדוגמת.

³ בספרו 'עוד יוסף חי' בחלק הדרשות פרשת האזינו, עיין שם בהרחבה.

⁴ באדרא רבא, זוהר פרשת נשא קלב, ב.

⁵ סוד ישרים ח"ב יד.

⁶ שער מאמרי רשב"י מד, א.

"אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה. ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה".⁸

ובמכילתא⁹: רבי אלעזר המודעי אומר: "בארץ נכריה" - נכר י-ה. אמר משה, הואיל וכל העולם עובדי עבודה זרה, אני אעבוד למי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו תנה לי את צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר אחד שאני אומר לך, ואני נותנה לך לאשה. אמר לו מהו?

אמר לו, בן שיהיה לך תחילה, יהיה לעבודה זרה, ומכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו. אמר לו השבע לי, וישבע, שנאמר: ¹⁰ "ויואל משה", ואין אלה אלא לשון שבועה, שנאמר¹¹: "ויואל שאול את העם..."

לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה, מיד: "ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה... וירף ממנו"¹².

וה"צדה לדרך" כתב על כך¹³: "אף על גב שאין משיבין על הדרש, מכל מקום הוא כמו זר נחשב שמשו רבינו יתרו שיהיה בנו הראשון לעבודה זרה, לא תהא כזאת בישראל!". ובפירוש הר"י מוינה הביא מדרש, שכשלקח את צפורה, התנה יתרו עמו שהראשון מבניו יהיה לעבודה זרה והשני לשמים, וגרשם היה הראשון, לפיכך יצא ממנו יהונתן, שהיה כהן לפסל מיכה. לכך אמר על גרשם "גר הייתי בארץ נכריה", ועבודה זרה נקראת נכרית כו'. ונראה שמפרשים כן את המשך הדרש במכילתא, שזה נרמז בלשון הפסוק: "כי גר הייתי בארץ נכריה", שהיה מוכרח להסכים לתנאו של יתרו.

ויש מי שמוסיף על זה,¹⁴ והראיה מהפסוק: "ותכרת את ערלת בנה" ולא בנו. והמלאך בא להרוג את בנה בעבור המילה, עמדה ובטלה תנאה ותנאי אביה עם משה, ומלתו. וכשידע יתרו שצפורה מלה אותו שמת ונתגייר¹⁵. ולכן כתוב "ושם האחד" במקום "ושם השני", כי כל אחד מהם היה אחד, זה לאמו וזה לאביו¹⁶.

והנה מלבד מה שהדבר קשה מאד מצד עצמו, היאך יתכן שמשו רבינו עליו השלום, רבן של כל הנביאים, יתרו ויסכים – עם כי בעל כרחו - לתנאי שכזה עם חמיו. גם לא מצאנו בשום מקום היאך היה התיקון לפגם זה. ובודאי שדבר כזה לא יכול לעבור בשתיקה לפי דרגתו, וכפי שאכן מצאנו שנכדו נפגע בגלל עוון זה, שנעשה כהן לפסל מיכה. וכששאלו אותו איך יתכן שנכדו של משה רבינו יעשה כהן לעבודה זרה, השיב: "כך מקובלני מבית אבי אבא, לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות". הוא סבר לעבודה זרה ממש, ולא היא, אלא עבודה שהיא זרה לו.¹⁷

ואמנם לבסוף נקרא שבואל¹⁸, ששם לאל בכל לבו. וגם כשהיה כהן לא עשה כן אלא בשביל פרנסתו¹⁹, ולכן לא הפריע לו הדבר לזכות לאריכות ימים. ומכל מקום בוודאי יפלא שלא מצאנו בשום מקום ענין של תיקון לדבר הנורא הזה.

⁷ בבא בתרא קט, ב.

⁸ שמות יח, ג-ד.

⁹ פרשת יתרו פרשה א.

¹⁰ שמות ב, כא.

¹¹ שמו"א יד כד.

¹² שמות ד, כה-כו.

¹³ מובא בתורה שלמה אות כג.

¹⁴ שם מכת"י פי' עה"ת ב"מ. וכן בכת"י חמאת החמדה.

¹⁵ בילקוט כת"י קורדיסטאן.

¹⁶ ע"ע שם (בתו"ש באות כד) מה שהביא.

¹⁷ ב"ב קט, ב.

גם יש להבין מה שהיה בענין זה, שיש מפרשים שצפורה היתה נוכריה ולא גיירה, שהרי היה זה לפני מתן תורה, ולזה רמז "בארץ נכריה" שהאשה נקראת "ארץ", וגם אם נאמר שגיירה, האין בכל בנות ישראל הכשרות והצנועות מי שיקח לו לאשה, עד שהוצרך לקחת בת של מי שהיה כומר לעבודה זרה?

ואמנם יש מיישבים על כך, מכיון שמשה רבנו עליו השלום נחשב כנשמה כוללת של כל עם ישראל, כולן הן בבחינת קרובותיו האסורות לו, ולכן היה עליו לשאת דוקא גיורת. אך ברור שיש עוד איזה תיקון מסוים שהיה נצרך דוקא לנישואין הללו. והנה בהסכמתו של משה לתנאו של יתרו, חרץ במידה מסוימת את עתידו של בנו. למרות ההכרח שבדבר, ושבודאי קיוה שעוד ישנה את דעתו של יתרו שכבר התנוצצו בו הרהורי תשובה.

ובמדרש²⁰: 'ולכהן מדין שבע בנות' – והלא הקדוש ברוך הוא שונא עבודה זרה, ונתן מנוס למשה אצל עובד עבודה זרה?

אלא אמרו רבותינו, יתרו כומר היה לעבודה זרה, וראה שאין בה ממש והרהר לעשות תשובה עד שלא בא משה. קרא לבני עירו ואמר להם: 'עד עכשיו הייתי משמש אתכם, עתה זקן אני, בחרו לכם כומר אחר'. עמד והוציא כלי תשמישי עבודה זרה ונתן להם הכל. עמדו ונדרוהו שלא יזדקק לו אדם, ולא יעשה לו מלאכה ולא ירעו את צאנו, ובקש מן הרועים לרעות צאנו ולא קבלו, לפיכך הוציא בנותיו.

ובשמו של גרשום הבן הבכור רמוז, מלבד הענין המפורש של "כי גר הייתי בארץ נכריה", גם מה שכתוב "ויבאו הרועים ויגרשום", בזכות גירוש הרועים את בנות יתרו היתה למשה ההזדמנות להושיען, ומזה נסבב הענין שלקח את צפורה, ומזה בא גרשום לעולם – בזכות ה"ויגרשום". ובזה ניתן גם ליישב דקדוק אחר, מדוע כתוב בלשון זכר "ויגרשום" ולא "ויגרשו" המתאים ללשון נקבה.²¹ ועוד נרמז כאן, וי-גרשום, אוי לו לגרשום שניתן לעבודה זרה.

כנראה שיתרו עדיין היה בשלבים מוקדמים של תשובה, ולכן התנה עם משה תנאי זה, ובודאי לאדם גדול כמשה היה הענין באופן הדורש תיקון, למרות שלא מצאנו בדברי חכמינו זכרונם לברכה שום מתיחת ביקורת עליו בנקודה זו, אולם את התוצאות הלא אנו רואים בעליל לאיזה מצב הגיע נכדו, וברור שהסרך עבודה זרה שדבק בו, בא לו מצד סבו יתרו ומכל הענין הזה, למרות שמפאת כבודם כנראה לא נכתב כן בפירוש.

בעל הטורים²² מיישב זאת בהכרח שהיה למשה לידור ליתרו כדי שיתן לו את צפורה כי ידע שיחזיר את חמיו למוטב כמו שעשה שהרי נתגייר. מכל מקום נענש שבן בנו נעשה כומר לעבודה זרה שנאמר:²³ 'ויהונתן בן גרשום בן מנשה' נו"ן תלויה, ודרשו חז"ל,²⁴ בן משה היה אלא שתולין הקלקלה במקולקל.

ואפשר לבאר, על פי מה שכתב האריז"ל שרשב"י ניצוץ משה. והדבר נרמז בפסוק 'זה משה האיש' בגימטריה 'שמעון בר יוחאי' (703), שזכה רשב"י לניצוץ משה כמו שהיה לאחר העגל.²⁵

¹⁸ דברי הימים א כו, כד.

¹⁹ ראה ירושלמי ברכות ט, ב. ובמעשיות התלמוד שם.

²⁰ שמו"ר פ"א לח עה"פ בשמות ב, טז.

²¹ וראה מה שיישבו בזה בתו"ש אות קמא.

²² שמות ב, טז ע"ד המסורה ולכהן ג'. ששני פעמים חוץ מכאן כתוב ולכהן גבי פסל מיכה לאב ולכהן שופטים יז, י. ויח, יט.

²³ שופטים יח, ל.

²⁴ ב"ב קט, ב. וכדאי לעיין עוד בספר 'רץ כצבי' להר"צ רייזמן שליט"א על ענין השבועה.

²⁵ 'משנת הגלגולים' לרב בועז שלום שליט"א, שהביא מהלך זה משם 'אור חדש וצמח צדיק' אלפייה עמוד קנה. וע"ש לפחות עשרים הקבלות בין משה לרשב"י.

ורבי אלעזר בנו היה הנער הלוי שהיה משרת אצל פסל מיכה, יהונתן בן גרשום בן מנשה.²⁶ שהיה בן בנו של משה רבינו.

כאן נעשה התיקון בדרך של ברא מזכה אבא, ואבא זיכה ליה לבריה²⁶. רבי אלעזר שהיה גלגול יהונתן בן גרשם, למרות שלא נרדף מחרב רומי, בכל זאת נכנס למערה עם אביו המלמדו תורה, ללמוד בצוותא לימוד של "אבות ובנים", להאירו להזהירו בזהרה של תורה במקום חשוך, שבו כל אחד כלפי חברו נחשב כזר ומנוכר, כי המערה אפלה ואינה ראויה אלא לשמש כקן לעטלפים יושבי חושך וצלמות, ודוקא שם הם מגלים את אור פנימיות התורה, דברים שהם כבשונו של עולם, דברים המסותרים כירך זו שהיא מכוסה ונכסית מעין כל, לא שזפתה עין זר.

וזה היה בדרך זו, חלף מה שהמיט עליו בעבר על ידי התחייבותו ליתרו ניכור וזרות, כי גר שם ולבו בל עמו, כי משתייך הוא למגינת לבו לעבודה זרה המעלימה ומחשיכה את אור האמונה וגילוי כבוד מלכותו בעולם, עד שאין רואים מיהו בעל הבירה. ועתה בתקנו זאת שוב נעשה הכל נהיר ובהיר וצהיר, וכתשובת המשקל על פגם זה, הוא מלמד ומגלה לבנו דוקא את חלק הנסתר של התורה, והופך בכך את האותיות "זרה" ל"זהר". במקום עבודה זרה, חיבור ספר הזוהר הקדוש.

תיקון הדבר חייב מסירות והקרבה לאותו בן שנדחה לקרבו באופן אישי ולהאירו באורה של תורה בתורת "הרז" שהיא להיפך מ"זרה" ור"ז בגימטריה: או"ר.²⁷ וזה נרמז בפסוק "ושם האחד אליעזר", שבמילים "ושם האחד" מופיעות אותיות שמו של משה, שמשה נעשה אחד עם אליעזר, הכולל את אותיות אלעזר, שמו של רבי אלעזר.

ונאמר כאן "ושם האחד" ולא "ושם השני", כדי לרמוז שהאחד הראשון הנזכר כאן והאחד השני הוא אליעזר באופן מסוים היו לאחדים. כי רבי אלעזר גלגול יהונתן בן גרשום, ואם כן ישנו קשר בין נשמת רבי אלעזר הנקרא בשם דומה לאליעזר, אלא שאליעזר מלשון הווה, ואלעזר הוא לשון עבר, כשמה קראו אליעזר אמר כי אלהי אבי בעזרי בהווה, ואילו ברבי אלעזר שבו התקיים התיקון, ניתן לומר שהאל עזר לו ונתקן, ובכך גם עזר לתיקון אביו רבי שמעון שבו העניו משה טמון, כי רשב"י הוא נשמת משה רבנו עליו השלום. וכאן הפסוק מקשר את אליעזר עם גרשום לרמז שהוא הוא אותו האחד.

וזהו מה שאמר רעיא מהימנא לרבי אלעזר,²⁸ בשמך רמוז שתהיה עזר לאביך, ולא פירש במה יהיה לו לעזר, ולהאמור יש לפרש שהוא יהיה עזר לאביו, לתקן הענו הטמון בו, והתיקון נעשה על ידי בנו שהוא זרעו ממש. עזר – אותיות זרע.

ובאופן אחר נראה לבאר את שמו של 'גרשם' שהוא מלשון גר (ג' צרויה) שם, כלומר, מעורב בו כוחו של יתרו הגר.²⁹

השם גרשם נזכר פעמיים בתורה,³⁰ ופעם אחת בספר שופטים,³¹ ושם נזכר כבן מנשה, והנ' תלויה, ובכולם בכתיב חסר.

אולם בדברי הימים מוזכר שמו שלש פעמים וכולם בכתיב מלא.³² כנראה שהסיבה לכך משום שנזכר כבר בדרך של תיקון, וכמו שרואים שבנו נקרא בשמו החדש לאחר ששב בתשובה 'שבאל' ולא בשמו הקודם יהונתן.³³

²⁶ ראה תשובת הרשב"א ח"ה מט, ובהגהות הגר"פ שם שבעולם הזה גם אבא מזכה ליה לברא.

²⁷ זוהר תולדות קמ, א.

²⁸ זוהר פנחס רכג, א.

²⁹ ראה עוד על השם גרשם בהרחבה ב'בעמק הפרשה' פרשת שמות.

³⁰ שמות ב כב, יח ג.

³¹ יח, ל.

אצל משה אנו מבינים שקרא כן לבנו, כי הוא גורש ממצרים, וכמו שהפסוק מנמק בפירוש 'כי אמר גר הייתי בארץ נכריה'. ואם כי הש' לא מוסברת לכאורה, אולם מובן שהיא באה מהשורש 'גרש' כי גורש ממצרים. ו"מצרים" זוהי תיבה שפותחת ומסתיימת במ', ולכן גרשום במ' סופית דוקא ולא בני'.

ואולי היה גם רמז בשם גרשם לשילוחי ציפורה, שמשה גירשה על תנאי להחזירה³⁴. הפענח רזא כותב, ששמה של צפורה נובע מכך שפרצה באביה ונטהרה מגילוליה, ובכל מקום שנאמר צפור – הוא טהור, ולכך לקחה משה, ו'צפורה' בגימטריה 'למשה'. גם מכאן עולה שאביה עדיין לא עזב את העבודה זרה לגמרי, וכן מבואר בפסיקתא,³⁵ שלכאורה היה למשה לקרוא לבן הראשון אליעזר על שם הנס 'ויצילני מחרב פרעה', אלא שהיה יתרו כומר לעבודה זרה והתנה עם משה שהבן הראשון יהיה לעבודה זרה, ולכן קראו גרשם לפי שאין לו בו חלק לפי שהוא גר שם, ונענש משה בזה שבן בנו היה כומר לעבודה זרה. למעשה אצל משה, יהונתן בן גרשם ואחיה השילוני לא היתה שום כוונה חלילה לשם עבודה זרה. משה היה בטוח שחמיו ימשיך בהליך התשובה שהחל בו עד הסוף, כי אם אדם כבר מגיע לשלב החקירות ודרישות בבקשת וחיפוש האמת, בודאי לבסוף יגיע אליה. וכן ליהונתן היתה כוונה לשכנע אנשים שבאים להביא מנחה, שאין בעבודה זרה ממש, ושלא יתכן שאדם מבוגר יביא תשורה לפסל שנוצר רק אתמול, אלא שפירשו את מעשהו כהסכמה לכך שאפשר לעבוד עבודה זרה, וכן אצל אחיה שהיה כבר זקן מופלג מיורדי מצרים, ובסוף ימיו היה סומא כמו שנאמר³⁶: "ואחיהו לא יכול לראות כי קמו עיניו משיבו", והטעו אותו שיחתום. (אמנם איבוד ראייתו יתכן שהיה רק אחרי ובעקבות מה שהעמיד את ירבעם תלמיד רשע, כמבואר בגמרא).

ורשב"י תיקן זאת בזה שהתגרה ברומאים ולא החשיב את מעשיהם בתיקון גשרים ומרחצאות, ואמר שאינם עושים אלא לצורך עצמם, ותיקן שהעמיד את הרשעים במקומם ולא נתן להם כל חשיבות, ובהמשך כל התיקון במערה, כנגד הפגם שגרם לחרבן בית ראשון וצאתם לגלות בגלות שעברו עבודה זרה.

רבי אליעזר הגדול

ביחס לאליעזר בן משה, באמת מצאנו בחז"ל שרמוז כאן שרבי אליעזר הגדול בן הורקנוס יצא ממשה רבנו.

³² "בני משה גרשום ואליעזר" דה"א כג, טו, "בני גרשום שבואל הראש" כג, טז, "ושבאל בן-גרשום בן-משה" כו, כד.

³³ ויש לתת את הדעת על הקשר שהיה לגרשם בן משה עם גרשון בן לוי, שאף הוא נקרא בדברי הימים שלש פעמים בשם גרשם (באות מס וחסר), וארבע פעמים בשם גרשום (שוב במס ומלא). למרות שבתורה ובנ"ך, וגם פעם אחת בדברי הימים, נזכר תמיד כגרשון (באות נון וכולם מלאים, למעט בהטית הגרשני שכולם חסרים). ואילו גרשם בן משה לעולם לא נקרא בנון: גרשון.

³⁴ ראה 'ליקוטים מפרדס', יתרו רמז ד.

³⁵ זוטא יתרו יח מובא בליקוטים מפרדס שמות רמז ג.

³⁶ מל"א יד, ד.

שבשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר בני אומר עגלה בת שנה ופרה בת שתים.³⁷ אמר משה לפניו, רבונו של עולם! העליונים והתחתונים שלך הם, ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם!

אמר לו, צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי, ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחילה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו, רבון העולם, יהי רצון שיהא מחלצי.

ואמר לו, חייך שהוא מחלציק, זהו שכתוב: "ושם האחד" – אותו המיוחד – "אליעזר".³⁸ כאן אנו מוצאים הקבלה בין המעשה עם משה שכביכול דחה את בנו והתנכר לו, וכאשר הוא מגלה שיש בן נפלא כזה לקדוש ברוך הוא עד שאומר הלכה משמו, הוא מתאוה שיהא זה אחד מבניו, לבין המעשה³⁹ ברבי אליעזר בן הורקנוס שחשקה נפשו בתורה, ואביו התנגד לכך ודחה את בנו בתחילה והדירו, עד שמצאו בכבודו בירושלים יושב ודורש, ונתן לו את כל ממונו, והוא מבני בניו של משה. ובדומה לשם זה שמו של רבי אלעזר בן רשב"י אשר אביו יושב ומעניק לו רזין דרזין הנחמדים מזהב ומפז.

יש לזכור שרבי אליעזר היה אחר כך שמותי.⁴⁰ אולי יש קשר לכך עם ענין ויואל משה, שקיבל על עצמו באלה ובשבעה את תנאי יתרו ולכן גרם בכך לנידוי ושמטא לבנו?

אחיה השילוני

מקום בחר בשמיא, עם הנביא אחיה.

זה מבני עליה, אדוננו בר יוחאי

בר יוחאי עמוד הימני, יושב בשבת תחכמוני

ועם אחיה השילוני, בחרת לך את מקומך⁴¹

אפשר לומר, כי התיקון לענין זה היה לאחר שראינו גם חזרה על טעות מעין זו בחתימת אחיה השילוני⁴² לירבעם, ושהתיקון לכך היה בישיבת רשב"י במערה יחד עם בנו. ולכן מוזכר רבי שמעון הרבה פעמים עם שם אביו כ'רבי שמעון בן יוחאי', בשונה משאר התנאים המוזכרים בדרך כלל רק בשם הפרטי, שכן ביוחאי אותיות אחיה,⁴³ שהוא שורש נשמת אחיה השילוני, ותיקן פגמו.

³⁷ הלכה הנוגעת לאחריות על מעשי הצאצאים וליחס שבין עגלה לפרה, וידועה שם דרשת חז"ל, 'תבוא האם ותקנה צואת בנה', שפרה אדומה מכפרת על עוון העגל. מעין זה אפשר לומר גם כן שרבי שמעון בלומדו עם רבי אליעזר בנו תיקנו מן הסרך עבודה זרה שדבק בו בגלגולו הקודם.

³⁸ תנחומא חקת ח.

³⁹ תחילת פרקי דרבי אליעזר.

⁴⁰ שבת קל, ב רש"י פירש שנקרא שמותי על שם שבירכוהו בתנורו של עכנאי בכבא מציעא נט, ב ורבינו תם פירש כהירושלמי בתרומות ששמותי פירושו שהיה מתלמיד בית שמאי.

⁴¹ מתוך הפיוטים 'ואמרתם כה לחי' ו'בר יוחאי תגל יולדתך' לג"ע הגרי"ח.

⁴² שיל"ה גימטריה מש"ה.

⁴³ ר' בחילוף אותיות אהו"י.

רמזי ל"ג בעומר בפרשות 'אמור' ו'בהר':

א. "וְהִפְחֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה... כִּי נִגַּר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אֲנִי ה'".⁴⁴

רמז ל'בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחבריך'.

השמן - מסמל את חכמת הנסתר. הוא אגור ונסתר בזית ויש בכוחו להאיר.⁴⁵

מכאן מנהג הדלקת הנרות בבתי כנסת לכבודו של רשב"י. גם השאת המשואות והמדורות הגדולות של ל"ג בעומר, שיוצאים מהן זיקים וניצוצות, מסמלות את היותו ניצוץ משה רבינו עליו השלום. זאת מלבד טעמים האחרים לכך, כי רבי שמעון נקרא בשם "בוצינא דנהורא", ובגלל שאש ליחכה סביבם כשהתגלו סודות התורה, כמו במעמד הר סיני, שכל העם ראה את הלפידים ואת האש הגדולה וכו'. וכמו שהאור היפך החושך, הגל, הגילוי, הוא היפך ההסתר, וזהו גילוי הרזים והסודות.

⁴⁴ ויקרא כא, י-יב. מאמר זה התחלתי לכתבו בערב שבת קודש פרשת אמור התשס"ד, ט"ז למטמונים. ⁴⁵ בזוהר (שמיני לט, א) מבואר ענין השמן והיין המרמזים לכהנים ולויים בצורה מאד מיוחדת. ונביא את דבריו בלשונו ולאו דברי המתוק מדבש. פתח רב חייא, 'ויין ישמח לבב אנוש' - אם הכהן צריך לשמוח ולהיות בהארץ פנים יותר מכל ישראל, מדוע הוזהר על שתיית יין? ומשיב שתחילת שתיית היין אכן משמחת, כי שורש היין מהבינה שבה הדינים מתוקים, אבל סופו עצוב, אם שותה הרבה - מביא לעצבות, כי סוף הגבורות מתפשטות עד הסטרא אחרא ואם משתכרים מהיין, הוא מביא לעצבות. ועוד, שהיין בא מצד הלוים שבגבורה, ששורשם בבינה, וינה של תורה, סודות התורה, מצד הגבורה, כי כללות התורה בתפארת מצד הגבורה, כמו שכתוב 'מימינו אש דת למו', וסודות התורה מצד הבינה ולכן נמשלים ליין, אבל צד ושורש הכוהנים הוא ממים צלולים המאירים, מצד החכמה והחסד, ולכן אסור לכהן לשתות יין. רבי יוסי חולק על רבי חייא הסובר שהיין תמיד לשמאל והמים לימין, ואומר שכל אחד מלוה לחברו, החסד לגבורה והגבורה לחסד, שגם מצד עצמם כל אחד כלול גם בחברו, לכן היין בתחילת שתייתו מביא לשמחה כי כלול ממימי החסד שבימין, אבל אם משתכרים חוזר למקומו שבגבורה ומביא לעצבות וכעס, ולדון את הדין כדרך השמאל.

רבי אבא אמר שמהבינה יוצאים היין, והשמן והמים, כי גם השמן ששורשו מהחכמה, יוצא דרך הבינה, וגם המים שבחסד, שורשם מהבינה, אלא שמים ושמן מתפשטים לחסד שבימין, לכן לוקחים אותם הכוהנים ויורשים אותם כי מושרשים בחכמה ובחסד, והשמן חשוב יותר מהכל, כי אין בחכמה שום אחיזת החיצונים, אבל במים שבחסד, יש בחינת מים מרים, המורים על אחיזת החיצונים, שהשמן מביא שמחה בתחילה ובסוף, שכתוב 'כשמן הטוב' המאיר, תחילתו מהחכמה, 'על הראש' - שהוא בחכמה שבראש, ומשם 'יורד על הזקן זקן אהרן' - כלומר הכוהנים מקבלים ממנו הארת החכמה. והיין לשמאל ששורשו בבינה, ויורשים אותו הלוים שהם בגבורה, להרים קול ולזמר ולא לשתוק, שאין אומרים שירה אלא על היין (ברכות לה, א), שהיין אינו שוקט על שמריו, ולכן השותהו אינו שותק לרגע, ואילו השמן בחשאי, כי שורשו בחכמה שבה המחשבה שאין בה קול, לכן אסור לכהנים לשתות יין.

ושואל מאחר שהיין והשמן שניהם מקורם מהבינה מה ההבדל ביניהם, ומשיב שהשמן מצד החכמה בחשאי ובלחש תמיד, כמו המחשבה שבחשאי ואין לה קול, ולכן השמן מימין, ואילו היין תוסס ומביא להרמת קול בא מצד גבורות ולכן הוא נחלת הלוים העומדים לזמר והרים קול ועומדים לדון מחמת שורשם שבגבורה, ולכן כתוב 'ונגשו הכהנים בני לוי...ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע' שהם ידונו את הדין.

ולכן לכהן הנכנס למקדש לעבוד אסור לשתות יין כי מעשיו בחשאי ועושה עבודתו בכוונות ויחודים במחשבה ללא דיבור ועבודתו בפנים על דרך הסוד ולכן אסור שישתה יין המגלה סוד, וע"ש בהמשך.

במלים "על ראשו שמן" יש את האותיות ר' שמעון, וכן במלים "שמן... עליו" מופיעות האותיות שמעון.

המלה יוצק מלאה ו' ומופיעה רק פעם אחת נוספת במקרא, וכפי שמצוין במסורה צמד המלה שלה מופיע בפסוק:⁴⁶ "ונהר יוצק יסודם".

כתב בעל הטורים, מלמד ששמן המשחה אשר עשה משה היה מושך כנהר, וממנו היו מושחין כל המלכים. והביאור הוא, שידוע שאין מושחין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותם, והאות ו' במלה יוצק מציינת את התוספת וההמשכות.⁴⁷

ב. פרשת אמור פותחת בציווי לכהנים שלא להיטמא למתים. "לנפש לא יטמא בעמיו" – רשב"י טיהר את עיר טבריה מטומאת מת,⁴⁸ וכמו שאומרים בפיוט, "טיהר את עיר טבריה, עשה אותה נקיה, הודו לו מן שמיא אדוננו בר יוחאי".

ג. "מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון".⁴⁹

רבי שמעון בבחינת שבת⁵⁰. שמעון ב"ר יוחאי = 703 = שבת עם הכולל.
וכן הראשי תיבות של הפיוט: בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך = 703
שבת - נוטריקון תנא שמעון בן.

גם פרשת 'בהר סיני', (הנקראת כבר במנחת שבת פרשת אמור), שבשנים מעוברות חל ל"ג בעומר בין פרשת בהר לפרשת בחקתי, גם היא מדברת על שבת הארץ בתחילת הפרשה, ושמה של הפרשה "בהר סיני" קושר אליו את הר מירון דרך הקשר בין משה לרשב"י, וקבלת התורה.

ד. בהמשך פרשת אמור מופיעה מצוות ספירת העומר. "וספרתם לכם"⁵¹ – ספירת העומר – ל"ג בעומר – מאיר כספירים הספירה בפה – אמור – תורה שבעל פה. – בחינת מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה.⁵²

⁴⁶ איוב כב, טז.

⁴⁷ ועיין הוריות יא, א שבו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים, שגנזו יאשיהו.

⁴⁸ שבת לד, א.

⁴⁹ ויקרא כג, ב – ג.

⁵⁰ זוהר נשא דף קמד, ב: רבי יהודה היה קורא לו שבת, שכל הששה ממנו מתברכים, שכתוב (שמות כ, י) שבת לה' קדש לה', מה שבת לה' קדש, כך רבי שמעון שבת לה'.

⁵¹ ויקרא כג, טו.

⁵² מפתח אליהו, תיקוני זוהר די"ז, ב. ובזוהר אמור דף פח, ב:

אמור אל הכהנים, רבי יצחק אמר, אמור אל הכהנים בלחשה, כמו שכל עבודתם של הכהנים בלחשה, כך האמירה להם בלחשה.

ובספר שערי אורה - השער הראשון - הספירה העשירית:

"דע כי כל דיבור בכל התורה הוא מידת הגבורה, והוא מעסקי תורה שבכתב, והסוד, תורה שבכתב מפי הגבורה שמענוה. ולשון אמירה היא מידת המלכות, והיא מעסקי תורה שבעל פה. ולפי שתורה שבכתב ותורה שבעל פה שתיהן צריכות זו לזו, ואין זו מתקיימת אלא עם זו, הוצרך השם לרמוז בתורה בכל מקום כי שתיהן צריכות זו לזו, וזהו: 'וידבר ה' אל משה לאמר', וידבר, בתחילת הפסוק, סוד התורה שבכתב; לאמור, סוף הפסוק, סוד תורה שבעל פה. ושתי הלשונות, לשון דבור' ולשון אמיר'ה, בהן תיבנה ותכונן כל התורה, וסימניך: כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות לד, כז). הרי ברית כרותה על תורה שבכתב כשהיא נדרשת על ידי תורה שבעל פה, באמרו: כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית".

רשב"י הביא בל"ג בעומר לגילוי הנסתר (לג-גל). השרש גאל גם הוא קשור עם גילוי, שכן גאולה פירושה הסרת העיכובים שבגלות (גל-ת הגילוי מסתיים שם). וגאל הוא גל אור. וכשם שמושה היה הגואל והמוציא מחשכת הגלות, כך רשב"י גאל וגילה את פנימיות התורה שתאיר ותזריח בחשכת הגלות ותתן כח להתגבר על כל המכשולים ותאיר את דרכינו בה ביפעת הודה, בבחינת הוד שבהוד.

גם שרש 'רגל' במובן ריגול נראה כי הוא מלשון: גל ר' – ראייה, לגלות ולראות מה שיש לאחר.

ה. בהמשך פרשת אמור, מיד לאחר פרשת המועדים נאמרה פרשת צווי הדלקת הנרות באהל מועד. – 'בוצינא דנהורא'⁵³, בוצינא קדישא, 'הנר השביעי'⁵⁴, כל אלו כנויים לר' שמעון. והסמיכות גם מרמזת על הדלקת הנר בשבת ובמועדים. כדי להגיע ליום שכולו שבת, צריך ללמוד פנימיות התורה, כי למוד הזוהר מסוגל ליציאה מן הגלות ד"בדא יפקון מן גלותא"⁵⁵.

ו. לחם הפנים י"ב לחמים – י"ב שנים במערה ובייסוריו וצערו סובל העוונות ופוטרו מהדין. מיניה יתפרנסון...

ז. ישנו קשר מיוחד בין המועדים לר' שמעון. שנאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדן ה'" האדון – דא רבי שמעון⁵⁷. (וידוע ששם אדנ"י הוא מלכות). ורגילים לומר שמרגישים במירון את שמחת כל המועדים, יום כיפור מבפנים, ושמחת תורה מבחוץ.

ח. פרשת אמור מסתיימת בתיבת משה⁵⁸. ל"ג בעמ"ר בגימטריה מש"ה. החיד"א⁵⁹, מביא ששמע בשם תלמיד חכם מארץ המערב הפנימי, חכם רבי מסעוד, שמצא שהגיד האר"י, שרשב"י מרומז בפסוק: "עלית למרום שבית שב"י" – ראשי תיבות שמעון בן יוחאי. (ואמר החכם הנזכר ואני רמזתי עליו כי שב"י למפרע ר"ת יצחק בר שלמה שהוא האר"י זצ"ל על דרך 'מערת היותה שם אני'⁶¹. עד כאן דבריו)⁶².

⁵³ זוהר חדש מדרש רות. ובספר עמק המלך - בהקדמה מהרב המחבר: "ואומר שם, 'ולא הוה כדרא דא אלא דרא דמדברא', ולכן קראוהו בוצינא קדישא או בוצינא דנהורא, רצה לומר ניצוץ מנשמת משה רבנו ע"ה, שהיתה ממדריגת 'אבא' המאירה בזעיר ונוקביה, וניצוץ אבא הוא נקרא קדוש בכל מקום".

⁵⁴ בזוהר נשא דף קמד, ב אומר רבי אבא על החברים ביחס לרשב"י, אנחנו שש הנרות המאירים מהשביעי, אתה הוא השביעי של הכל, שהרי אין קיום לששת הקנים ללא הקנה האמצעי, השביעי, שהכל תלוי בו.

⁵⁵ זוהר נשא קכד, ב.

⁵⁶ שמות כג יז.

⁵⁷ בזוהר בא דף לח, א מסופר שבאו רבי חייא ורבי יוסי והשטתחו לפני רבי שמעון ונשקו את ידיו, ובכו ואמרו: "גליפין עלאין ותתאין, זקפן רישא בגינך. עבד קודשא בריך הוא ירושלים לתתא כגוונא דלעילא, עבד (רבי שמעון בר יוחאי) שורי קרתא קדישא ותרעוי, מאן דעייל לא עייל עד דיפתחון תרעין, מאן דסליק לא סליק עד דיתתקנון דרגין דשורי, מאן יכיל למפתח תרעין דקרתא קדישא, ומאן יכיל לאתקנא דרגין דשורי, דא רבי שמעון בר יוחאי דאיהו פתח תרעין דרוי דחכמתא, ואיהו אתקין דרגין עלאין, וכתיב (שמות לד, כג) יראה כל זכורך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי".

⁵⁸ ויקרא כד, כג.

⁵⁹ ב'שם הגדולים' מערכת גדולים אות של"ב בערך רבינו האר"י.

⁶⁰ תהלים סח, יט.

⁶¹ ישעיה מח, טז.

⁶² ובהיכל הברכה על הפסוק שם מוסיף גם את הבעש"ט, ששב"י ר"ת ישראל בן שרה, או ישראל בעל שם. שנשמות אלו זכו להוציא את ניצוצות הקדושה שנטמעו בשבי הקלי' והם הוציאו בלעם מפייהם.

וכתב ה'מגלה עמוקות'⁶³, שראה משה מה שיתקן רשב"י שהיה ניצוץ שלו, וכמו שמשה חיבר חמשה ספרים, כן רשב"י חיבר חמשה פרקים בספרא דצניעותא. יש המוסיפים שהאריז"ל עצמו היה גלגול רשב"י, וגם הוא ראשי תיבות שב"י, יצחק בן שלמה לוריא. והוא אמר שיחזור וילמד בגלגול, וחזר בדמותו של הרשב"י שגם בו יש ראשי תיבות שבי – שלום בן יצחק).

ובלקוטי הש"ס להאריז"ל⁶⁴, כתב, כי כמו שמשה ברח מחרב פרעה והשיג שלימותו במדבר, כך רשב"י ברח מהקיסר והשיג שלימותו במערת מדבר לוד. ורבי נפתלי כ"ץ⁶⁵, כותב שמשה בשעת עלייתו למרום זכה לנשמת רשב"י, ושבה שב"י, שהשיגה נשמתו להביא גם את תורת הנסתר. ולפי זה עלייתו של משה, הגם ששבר את הלוחות, לא היתה לחינם, כי הוריד משם את נשמת רשב"י שיביא לו אחר כך את התיקון.

בראשית – בזכות משה, שנאמר: ⁶⁶ 'וירא ראשית לוי'.⁶⁷
בראשית – א"ת רשב"י – אור תורת רבי שמעון בן יוחאי.⁶⁸
רש"י מפרש בשביל התורה שנקראת ראשית, וכך רמוזים באותה מילה שני מקבלי התורה, בנגלה ובנסתר, משה ורשב"י.

ושניהם מוסרים נפש על ישראל, משה – 'ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית'.⁶⁹ וכן רשב"י העיד על עצמו: ⁷⁰ יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין. וכמו שביאר בזוהר⁷¹, שלא נראתה קשת בימיו, 'דאנא שכיח בעלמא ואנא סימנא בעלמא, דהא בחיי לא יתיב עלמא בצערא ולא אתדן בדניא דלעילא'. כלומר, שאני מצוי בעולם, ואני סימן בעולם, שהרי בחיי לא יושב העולם בצער ולא נידון בדין העליון.

ה"ר נב"ו 263+ל"ג 33 = 293 כגימטריה מרון.⁷²

יש אומרים שרשב"י היה משבט יהודה,⁷³ בחינת מלכות.⁷⁴ ויש אומרים,⁷⁵ שהיה משבט שמעון, ובא לתקן חטא מכירת יוסף.

"טוב עין הוא בך? פי נתן מלחמו לך"ל⁷⁶.

⁶³ אופן ע'.

⁶⁴ מסכת שבת משם אש דת.

⁶⁵ בהקדמתו לסמיכת חכמים דף קמ.

⁶⁶ דברים לג, כא.

⁶⁷ ב"ר א, ד.

⁶⁸ אגרא דכלה צירופי בראשית אות נה.

⁶⁹ תהלים קו, כג.

⁷⁰ סוכה מה, ב.

⁷¹ ויחי רכה, א.

⁷² שפה ברורה.

⁷³ נחלת אבות לרבי יוסף משאש ח"ג עמוד לא. וצ"ע מקורו.

⁷⁴ ראה זוהר תולדות קנה, א. ופרשת ויצא קפו, א. שמפרש את הפסוק 'ותעמוד מלדת' – שעל ידי לידת יהודה שהוא הרגל הרביעית למרכבה, מידת המלכות, עמד והתייצב הכסא על ארבע רגליו. ולכן אמרה 'הפעם' אודה את ה', ה' האחרונה שבשם הוי"ה.

⁷⁵ מי השילוח פרשת תצוה, וכן שפתי צדיק כתב שתיקן חטא זמרי בן סלוא, ולכן י"ג שנים לא טעם רק מחורב והמים.

⁷⁶ משלי כב, ט.

במסכת נדרים, ⁷⁷ מבואר שה' נתן את חלק הפלפול שבתורה רק למשה ובניו, ונהג בו טובת עין ומסרו לישראל. וכן הסוד ניתן לרשב"י, ונהג טובת עין ונתנה לכל ישראל. וכמו שכתוב ב'פתח אליהו': ⁷⁸ קום רבי שמעון ויתחדשו דברים על ידך וכו'.
כתב הבני יששכר, ⁷⁹ שימי הספירה מתחלקים במספר ל"ב וטו"ב. ומל"ג בעומר מתחיל האור הגנוז שבתורה שנאמר עליו: ⁸⁰ "וירא אלהים את האור כי טוב".

פורים – ל"ג בעומר

ל"ג בעומר קשור עם פורים, וכמו שכתוב בשולחן ערוך, ⁸¹ שלעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג בעומר, וסימנך פל"ג ח"י.
הוא גם חל תמיד ביום שחל ז' באדר, יום לידת ופטירת משה רבינו, והוא גם היום בשבוע שבו יחול האושפיזין של משה בשנה הבאה.
פורים הוא יום קבלת התורה שבעל פה מרצון. ⁸²
בהמן היה ניצוץ קדוש של חכמי התורה שבעל פה, שמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, ⁸³ כי על ידו קבלו ישראל את התורה שבעל פה באהבה, ולכן קבעוהו ליום משתה ושמחה. כי תורה שבכתב נמשלה ללחם, ותורה שבעל פה לייץ. ⁸⁴ ואסתר ראתה שמפלת המן תהיה דוקא בשתיית יין, כי על ידי מפלתו יקבלו ישראל תורה שבעל פה.
מסירת התורה שבעל פה יכולה להתבצע רק כאשר ישנה אחדות בעם, משלוח מנות ומתנות לאביונים, ויש עין טובה להעניק אחד לשני. ולכן תקנו ביום זה משלוח מנות ומתנות לאביונים, כדי שיהיה בכך קיום התורה שבעל פה על ידי שינהגו כבוד האחד ברעהו.
התיקון של ל"ג בעומר הוא ל"ב טו"ב, יש ל"ב ימים עד אליו כמנין כבוד"ד, שכידוע תלמידי רבי עקיבא נפטרו בתקופה זו משום שלא נהגו כבוד זה בזה, וממנו עד לשבועות, טו"ב ימים. וסימנך פלג, שיש לתקן את הפילוג שיש בין איש ובין רעהו. גם הקנין הל"ג בפרק קנין תורה – הוא אוהב את הבריות.
תורה שבכתב היא כתובה ואינה זקוקה להעברה מפה לפה, אבל להעברת התורה שבעל פה יש הכרח נחוץ להעביר את הדברים בטובת עין.

⁷⁷ לח, א.

⁷⁸ תיקוני זוהר יז, ב.

⁷⁹ אייר ג, א.

⁸⁰ בראשית א, ד.

⁸¹ או"ח תכת, א.

⁸² ראה תנחומא פרשת נח אות ג, שכפה עליהם הר כגיגית היא על התורה שבעל פה, שיש בה הרכה חומרות וסייגים. וע"ע בכללות העניין בספר ירח למועדים – שבועות, מרבי ירוחם אלשיך שליט"א, ראש ישיבת בית מדרש גבוה דלייקואוד מאמר יח.

⁸³ סנהדרין צו, ב.

⁸⁴ זוהר פ' עקב רעא, ב.

הזהר תיקון לעבודה זרה

"וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרִאֲנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת גְּדֻלוֹ וְאֶת קְלוֹ שְׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רִאֲנוּ כִּי יִדְבַר אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וְחַי"⁸⁵.

הז"ה – 17 – מנין הימים עד שבועות. במילים: 'היום הזה ראינו' – מסתרות האותיות: הזהר. שמענו – שמעון.

מתוך האש – התגלות האדרא זוטא, כשאש ליהטה סביבם.

היום הזה ראינו – הסתר הזהר. ששנים רבות היה נעלם מעין כל חי עד שנתגלו הכתבים. האדם – 'נעשה אדם נאמר בעבורך'.⁸⁶ שעלי ידי זיכוך המערה זכה עם רבי אלעזר שרק הם היו בצער מערה, להגיע לזיכוך החומר כבדרגת אדם הראשון קודם החטא, שקברו את עצמם בחיים בתוך החול שאכל את בשרם עד שנעשה בקעים בקעים. ולכן נחש הקיף את המערה כדי שלא יוכלו לקבור שם אחרים,⁸⁷ אפילו לא את נכדו, כי לא היה בצער המערה. והפיכת הנחש לשומר על המקום הוא מעין מצב אדם הראשון קודם החטא שהנחש היה משרת אותם. וחי – בן יוחאי.

עליו נאמר נח שנברא, שהגיע לדרגת אדם הראשון קודם החטא בזיכוך המערה. המילה זהר מרומזת בדילוג כל אות שלשית בפסוק:⁸⁸ "וזאת התורה אשר שם משה" – ניצוץ משה.

ח"י אייר – מלשון ראייה. 'ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי'.⁸⁹ ונקרא גם חדש זיו.⁹⁰

חרוב – חרוב

אכל חרוב וניצל מחרב רומי הרשעה,⁹¹ בחינת 'ויצילני מחרב פרעה',⁹² על ידי אכילת חרוב שצורתו דומה לחרב. הו' בתוך החרב אות חיים.⁹³

ספירת העומר – אותיות: ספיר המערה.

"בנקרת הצור"⁹⁴ - ששם גילה י"ג מכילן דרחמי – רשב"י במערה י"ג שנים. המספר 49 אם נחלק את מספר ימי ספירת העומר לשניים, ונחברם יחד, נגיע לתוצאה של המספר שלוש עשרה. $13 = 9 + 4$

תיקון המערה – מלאכת מעמר כונס ומאסף מול מפריד.

זהר כנגד אשה זרה,⁹⁵ החכמות החיצוניות. הוא הופך את הזר על ידי הרז, רזי התורה דוחים עבודה זרה. וזה על ידי אל-עזר בנו, שמקבץ במערה בערימה ומעמר, ולא מזורר ומפריד אלוף. הה' בתיבת "זהר" מסמלת לשכינה.

⁸⁵ דברים ה, כא. והתבונן עוד גם בפסוקים כג וכד רמזים דומים.

⁸⁶ מהפיוט בר יוחאי לרבי שמעון לביא.

⁸⁷ ראה בבא מציעא פד, ב.

⁸⁸ דברים ד, מד.

⁸⁹ שם ה, כא.

⁹⁰ מלכים א ו, א.

⁹¹ שבת לג, ב.

⁹² שמות ח"י, ד.

⁹³ זוהר בראשית יב, ב.

⁹⁴ שמות לג, כב.

⁹⁵ משלי ז, ה.

הראשון שהיה שלוש עשרה שנה במערה, הוא אברהם אבינו בברחו מפני נמרוד כדי לא לעבוד עבודה זרה.⁹⁶

בהקשר לרבי אלעזר בן עזריה נאמר במסכת בברכות,⁹⁷ 'יזה מזה בן מזה שמימיו מי מערה'. מ' ערה. משה הכין פרה אדומה ראשונה כתיקון לעגל. ערה זרה - שבע ושבעים.

בברכות:⁹⁸ תניא רשב"י אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן, תורה, וארץ ישראל והעולם הבא. (ר"ת אח"ד - ארץ ישראל, חיי העולם הבא, ודברי תורה)⁹⁹.

בירושלמי:¹⁰⁰ מפני שאמר משה לבני ראובן תרכות אנשים חטאים יצא ממנו גרשום. ועיין על שורש נשמת רבי אליעזר בן הורקנוס שבא מראובן. ואולי זה התיקון לאמירה זו. וזהו תחילת הפסוק:¹⁰¹ "והנה קמתם תחת אבותיכם" - קמתם - קם מת, תחת אביו. שקם יהונתן ועבד לזבחי מתים. אך לבסוף - שם בתשובה, וכנרמז בהמשך "כי תשובך..." שבואל. הר נבו - בנון' בו.

יש לציין ששמו של אחיה שילוני אמנם מעיד על אחוה, ולכאורה בנבואתו נעשה ההיפך שנקרעה הממלכה.

מיכה הוא נבט אביו של ירבעם.¹⁰²

ירבעם - עבור השנה.

משה ביקש על מיכה, ואמר לו ה': קוצים מן הכרם אני מכלה. כתוצאה מבקשה זו קם פסל מיכה.

וגם הקדוש ברוך הוא אמר למלאך המות שיביא את ירבעם ומלאכי השרת ביקשו שישאירו.

אפרים - שני פרים, שני עגלי הזהב.

ירבעם - ר' בון ברבי חיא.

בון - בו נבט, בן נבט.

ירבעם אותיות - בעמר. בירבעם אותיות השורש עבר. שהם היו כעיוורים ועברו עבירה. העברים, עגל עין - ראה גל. גל עיני ואביטה באותיות ר' ומ' נמצאות בשם ירבעם. מלשון רם ונשא, ור"ם בגימטריא עמלק. במקום להרים את העם ולריב את ריבו, רב עם עמו.¹⁰³

⁹⁶ סדר הדורות - חלק ימות עולם - האלף השני - אלף תתקמ"ח: בפיוט יום ב' דראש השנה שהחביאו הקב"ה בארץ י"ג שנה שלא ראה המאורות. ויש אומרים י' שנים.

⁹⁷ כח, א.

⁹⁸ ה, א.

⁹⁹ ס' חסידים.

¹⁰⁰ ברכות ט, ב.

¹⁰¹ במדבר לב, יד.

¹⁰² סנהדרין קא, ב.

¹⁰³ ועיין עוד על ירבעם בספר 'נפלאות מתורתך', ובמאמר מיוחד שכתבתי עליו.

11 פרקי תהלים של משה כנגד 11 גלגוליו

מובא בתלמוד: ¹⁰⁴ "משה מן התורה מנין? "בשגם הוא בשר"¹⁰⁵. פירש רש"י, בשגם בגימטריא משה. וכתוב שם "והיו ימיו" רמז לאחד עשרה גלגוליו: ימיו מאה ועשרים שנה, וכן היו ימי חי משה, כלומר, עתיד לבא בשגם - משה מן הנולדים, וכן ימיו.

1. משה	6. רבי יהודה הנשיא
2. אליעזר	7. מרדכי
3. הלל	8. שת / שם
4. רבי עקיבא	9. נח
5. רשב"י	10. הבל ¹⁰⁶

שמעון יהודה ויוסף – רבי שמעון רבי יהודה ורבי יוסי

בשנת תשע"ה שמעתי שיחה מאת הרב שלמה בויאר שליט"א בשם הרמ"ע מפאנו ולא מצאתי כן בדבריו אלא שמצטטים משם בעל חידושי הרי"מ בספר הזכות מהלך מעניין: רבי יוסי הוא גלגול יוסף הצדיק, ולכן שתק כנגד מה שהביא דיבתן רעה אל אביהם. וגלה לציפורי – שהמפרשים מתחבטים בדבר, שהרי היה גר שם, עד שיש שרצו להגיה מציפורי, והוא מסביר שזה מעין לקיחת ציפורים למיטה שהוציא שם רע.

ורבי יהודה גלגול יהודה, שמאז ומתמיד היה ראש המדברים אצל יעקב ואצל יוסף ויגש אליו יהודה ויאמר, וכן אמר 'לכו ונמכרנו לישמעאלים' ו'עילאי' מלשון עילוי - 'מטרף בני עלית', ואילו רבי שמעון גלגול שמעון.

ומובא בזוהר שרבי שמעון היה צריך ליהרג בכלל עשרת הרוגי מלכות, ואמר שבמקום ליהרג יעשה כזה תיקון בחייו שעדיף מלמות, שיגלה סודות התורה.

וזה הקשר שלו לשמעון שהרג את תושבי שכם ונאזר בגבורה וחרב הוציא מתערה ושלף נגד צוריו, שלכאורה לא מובן הפיוט, היכן מצאנו דבר כזה.

ואחר כך כידוע בא בזמרי בן סלוא, וזה הויכוח שלו עם משה, בת יתרו מי התירה לך? וכל הענין שחזרו אותם עשרים וארבע אלף במיתה שניה, והוא מחמשת התלמידים של רבי עקיבא שנתרו, ועל זו השמחה.

אפשר להוסיף את הנקודה שהכל אצל משה מסביב לפה, ונתפס על מה שאמר לבני ראובן תרבות אנשים חטאים, ובמי מריבה על ענין הדיבור, ועל 'למה זה שלחתיני', ולכן גם התיקון

¹⁰⁴ חולין קלט, ב.

¹⁰⁵ בראשית ו, ג.

¹⁰⁶ כן כתוב בספר 'ליקוטים מפרדס' ח"ב בערך משה את ג'.

כלומר, ר"ת של כל גלגוליו - מאה ועשרים שנה. מא"ה - משה, אליעזר, הלל. עשרים - עקיבא, שת, רבי (רבי יהודה הנשיא) או רשב"י, מרדכי. שנ"ה - שם או שמעון, נח, הבל. ורב המנונא סבא ניצוץ גדול שלו.

אולם בתיבות הללו יש 12 אותיות. וכנראה שאת אות ו' השימוש של ועשרים אינו מחשיב. אולם מנה כאן רק עשרה שמות וחסר כאן אחד שכנראה מתחיל שמו באות ר'. ואולי הוא ראובן, שר' אליעזר הגדול היה גלגולו, ש"ראה ה' בעיניי" - רא"ה - ר"ת ר' אליעזר הגדול, או (בן) הורקנוס.

ואולי י' הוא ר' יוחנן בן זכאי ור' רבינו הקדוש, הנקרא בדרך כלל בסתם רבי, ולכן נרמז באות ר'. אלא שקשה לי למה לא נזכר שם בן נח, ואולי יש להוסיפו באות ש. (ראה עוד יוסף חי דרושים תצוה). גם רב המנונא סבא היה ניצוץ גדול שלו. (ר' עוד יוסף חי דרושים האזינו). "היה לך לעזרני" - הלל. אך גם אלעזר נראה כאן כאומר: לך אלעזר.

בהעצמת התורה שבעל פה. בגלגול הראשון הביא את הלוחות – תורה שבכתב, ובגלגולו ברבי שמעון שגילה סודות התורה – נתקן ונשלם הענין של תורה שבעל פה שהיה חסר.

ואפשר להוסיף עוד שאצל משה נאמר שלא ידע איש את קבורתו, כדי שלא יעשו ממנו עבודה זרה, ולכן גם נקבר מול בית פעור, כדי לבטל את העבודה זרה שהיתה שם. וכיון שלא עולים על קברו, שהוא נסתר ואינו ידוע היכן הוא, הקבר הכי מבוקש בעולם שבאים לשם מליונים במעגל השנה, וכחצי מליון איש ביום ההילולא לבד – הוא של רבי שמעון.

יש לעיין מה שכתב ה'בן יהוידע' על המעשה בברכות,¹⁰⁷ ואותו תלמיד רשב"י היה שביאר שמגלגלין זכות על ידי זכאי, ועל ידו נתגלגל שרבי אלעזר בן עזריה התמנה לנשיא ויחד עם זאת גם רבן גמליאל נשא בנשיאותו ולא נפטר מן העולם. ואולי יש קשר בן השם של רבי אלעזר עם רבי אלעזר בנו.

במסכת כתובות,¹⁰⁸ מובא שרבי יהושע בן לוי ראה את מקומו של רשב"י בגן עדן שיושב על שלש עשרה ספסלים של פז. וכתב ה'בן יהוידע' שהשלשה עשר כמנין אהב"ה, לרמוז שעסק בתורה ועבודת הקודש בעולם הזה באהבה ולא לשם קבלת שכר.

חרוב – מים

בבן יהוידע מבאר שרמזו להם על מיתוק הגבורות בחסדים על ידי עסק תורתם, שחרוב גימטריה גבורה, ומים הם חסדים. ולכן נעשה להם נס בחרוב ובמים, שראשי תיבות שלהם מ"ח, שבמ"ח מעלות נקנית התורה.

ומה שישבו בחול רמז לאדם הראשון שפגם בתאר אדם שהפריד האלף ונעשה דם לעולם. ועל ידי התורה הרמוזה באלף, מלשון אלוף, בהיותם יושבים בחול, וחול גימטריה דם, וחיבורו עם האלף חזר להיות אדם. וגם כשקמו לתפילה תוך כדי שמכוסים בחול התלבשו.

ואולי אפשר להוסיף שהוא מעין תשובת אדם הראשון שנכנס במי גיחון עד צוארו והקב"ה חס עליו וסלקו למקום הנקרא אדמה.¹⁰⁹ ובחיינו כרה לו את קברו והעמיקו מערה בתוך מערה ולפיכך נקראת מערת המכפלה, כדי שלא יבואו לאחר מיתתו ויקחו עצמותיו שכוננו על ידי בורא עולם ויעשו ממנו עבודה זרה.¹¹⁰ והרי לנו סוג של תיקון של כניסה עמוקה למערה שלא יהפך לעבודה זרה.

ומה שהיו שתים עשרה שנה כנגד שנים עשר שבטי ישראל תיקון לי"ב שבטים, ולהיות ששבת יוסף נחלק לשנים, התגלגל שישבו עוד שנה.

בזהר,¹¹¹ בפטירתו רבי אלעזר נפל שלוש פעמים ולא יכל לפתוח פיו, לבסוף פתח ואמר אבא אבא תלת הוו, חד אתחזרו.

וביאר ה'בן איש חיל',¹¹² על פי דברי שער הגלגולים, שהאב נותן בבנו חלק מנשמתו הנעשה לבוש לנשמת הבן להדריכו בדרך טובה, ולכן חייב הבן בכבוד אביו. גם הרב נותן חלק רוח תוך תלמידו ואינו נפרד לעולם, ולכן יתרון כבוד רבו מכבוד אביו. גם יש עשר ניצוצות קדושות שיצאו מיוסף חמשה מחסדים, והם עשרה תלמידי רשב"י שתקנם בלימוד בלבד ואחד מהם רבי אלעזר, וחמשה מהגבורות שהיו צריכים ליהרג עשרה הרוגי מלכות. נמצא שלרבי אלעזר יש

¹⁰⁷ כז, ב.

¹⁰⁸ עז, ב.

¹⁰⁹ זוהר חדש רות עט, ב.

¹¹⁰ ילקו"ש בראשית ג ופרדר"א כ.

¹¹¹ האזינו רצו, ב.

¹¹² ג תשובה ד.

קשר עם אביו משלוש בחינות ונעשו כעצם אחד, וחד אתחזרו – אפילו שרשב"י הסתלק מהעולם אמר רבי אלעזר שיודע שעודו דבוק בו.¹¹³

כתב ה'פרי עץ חיים',¹¹⁴ הטעם שמת רשב"י בסימי ספירת העומר, כי הוא מתלמידי רבי עקיבא שמתו בימי ספירת העומר.

סגולת רבי אלעזר

רבי אלעזר ברומר הלוי שנקרא על שם רבי אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי,¹¹⁵ כתב בצוואתו, שיהיה סדר ההלויה שלו, שיחלקו לצדקה פרוטות כמנין שמו אלעז"ר. ושכל שנה ביאר צייט ילמדו משניות המתחילות באותיות אלעזר ואותיות נשמה כנהוג.

ולאחר פטירתו ילכו לארץ ישראל לקבר התנא רבי אלעזר ברשב"י, ויאמרו שקודם לידתו התפללו על קברו בעבור אמו עליה השלום, שתזכה להיריון, והבטיחוהו לקרוא שם הולד על שמו. ובכך עליו להשתדל על הצלתו וטובתו שינצל מרדת שחת ושאר דינים קשים ויזכה לחלק טוב ומנוחה נכונה בגן עדן.

ולכאורה יש לשאול מדוע לא קבלו כן על עצמם בקבר אביו הרשב"י עצמו, ושיקראו לולד בשם שמעון. שהרי ידועה הסגולה הרווחת, שהרבה חשוכי בנים שנדרו שכשיולד להם בן יקראו לו שמעון, על שם רבי שמעון בר יוחאי, או שיעשו את התגלחת הראשונה של הילד במירון, נושעו בפרי בטן.¹¹⁶

ואולי היה להם כבר במשפחה שם זה, אולם מכתב היחוס שלו, המופיע בראש הספר, לא נראה כן.

ויתכן שיש מנהג מיוחד לקבלה זו דוקא בקבר רבי אלעזר, משום ששמו מורה על עזרה בזרע של קיימא דרך אשתו שהיא העזר שלו, שהאל יעזור לזרע שלהם שיפקדו ויתקיים.¹¹⁷ ואולי גם משום מאמר הבא שאמר, שמצאתי שיש סגולה לבנים זכרים, מה שאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המבדיל על היין במוצאי שבת הויין ליה בנים זכרים, ורבי יהושע אמר, שזוכה לבנים ראויים להוראה. וכן אמר רבי אלעזר, כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש הויין ליה בנים זכרים.¹¹⁸ ואם כן יש דבר מיוחד דוקא ברבי אלעזר בעל מאמר זה שנתן עצה כיצד אפשר לזכות בבנים.

¹¹³ ועיין עוד בביאור מו"ז המקובל האלקי חכם רבי יהודה פתיא בספרו 'יין הרקח' סוף אדרא זוטא.

¹¹⁴ שער ז ספירת העומר.

¹¹⁵ היה ראב"ד דק"ק סאניק, וחיבר ספר 'משפט כתוב' על הקרי והכתיב. יצא לאור מחדש על ידי הוצאת אשכול תשל"ח. והצוואה מופיעה בסוף ספרו.

¹¹⁶ טעמי המנהגים.

¹¹⁷ כמבואר בזוהר פנחס רכג, א שאמר הרעיא מהימנא לרבי אלעזר, קום לחדשא מלין קמי שכינתא, די תהא עזר לאביך, דשמא גרים עזר אל, אל מימינא, עזר משמאלא, הדא הוא דכתיב (בראשית ב, יח) אעשה לו עזר כנגדו, במאי, בזרע שפיר, דאיהו הפך עזר.

¹¹⁸ שבועות יח, ב.